

szólo sűrű

olló

rizzsel

sajt lyuk

jéggel

Nyelvtan- helyesírás feladatgyűjtemény

4–11. Eseményképek

Így szólunk egymáshoz •

A köszönés, megszólítás, bemutatkozás nyelvi és nem nyelvi eszközei

12–13.

Amikor összetalálkozunk valakivel, mindig köszönünk. Mindenkit udvariasan, az életkorának és a napszaknak megfelelően köszöntünk. A felnőtteket a keresztnévükön vagy a foglalkozásukkal, hozzá a *bácsi* vagy a *néni* szót kapcsolva szólítjuk meg. Bemutatkozáskor a teljes nevünket használjuk.

Állatvásár • A szöveg és mondat

14–15.

Érzéseidet, gondolataidat sokféleképpen közölheted. Beszéddel, mozdulatokkal, arckifejezésekkel vagy akár rajzzal, jelekkel. Beszéd közben nem csupán a szavak megválasztására kell ügyelned. Figyelj arra is, hogyan mondod ki őket!

Kirándul a család • Szavak a mondatban

16–17.

Beszédünkkel, írásunkkal üzenetet fejezünk ki. A mondat az üzenet legkisebb része. Az üzenet egy vagy több mondatból áll. A mondat egy vagy több szóból áll. A mondatot mindig nagybetűvel kezdjük. A mondat végére pontot (.), felkiáltójelet (!) vagy kérdőjelet (?) teszünk.

Halló! ... Viszonthallásra! • Telefonálás, üzenetközvetítés

18–19.

A telefonbeszélgetés elején illik köszönni és bemutatkozni. Telefonáláskor fogalmazz mindig lényegre törően és röviden! A beszélgetés végén illően búcsúzz el!

Értsünk szót! • A szó jelentése

20–21.

Beszédünkkel, írásunkkal üzenetet fejezünk ki. A mondat az üzenet legkisebb része. A szavak a mondatainknak legkisebb, önállóan is értelmes részei. A szó a mondatban kapja meg az odaillő jelentését.

Rokonság a szavak között • Rokon értelmű szavak

22–23.

A szavaknak a mondaton belül mindig csak egy jelentésük lehet. Beszédünkben az egymással értelmileg felcserélhető szavakat rokon értelmű szavaknak nevezzük. Az egymással rokon értelmű szavak beszédünk üzenetének lényegét alig vagy egyáltalán nem változtatják meg.

Ellentét a szavak között • Ellentétes jelentésű szavak

24.

Az egymással ellentétes jelentésű szavakat ellentétes értelmű szavaknak nevezzük. Az ellentétes értelmű szavak egyik vagy másik értelmük szerint alkotnak a másikkal ellentétet: *világos – sötét; világos – érthetetlen*.

Látszatra ugyanaz • Azonos alakú szavak

25.

A látszatra egyforma szavak ne tévesszenek meg! Az azonos alakú szavak jelentései között nincs kapcsolat. Az azonos alakú szavaknak a mondatban teljesen más értelmük van, és más szerepük lehet.

Szóból mondat • Hogyan lesz a szavakból mondat?

26–27.

Mondatainkban a szavak toldalékkal vagy toldalék nélkül szerepelnek. A toldalékok segítségével tudunk értelmes mondatokat alkotni. A szótó megkeresése segít a szó megértésében és a helyesírásban is.

Több szóból egy szó • Az összetett szavak

28–29.

Két vagy több szó összekapcsolásával összetett szó keletkezik. Az összetett szó jelentése más vagy több, mint az őt alkotó szavaké. Az összetett szó előtagból és utótagból áll. Az összetett szavakat alkotó szavak megőrzik eredeti alakjukat. Ezért mindig a szavak határán választjuk el őket.

A szavak, a hangok és a betűk • A hang és a betű megkülönböztetése

30–31.

A szavakat szótagokra és beszédhangokra bonthatjuk. A beszédhangokat írásban betűkkel jelöljük. A betűk állhatnak egy, két vagy három jegyből. Egyetlen háromjegyű betűnk a *dzs*. A kétjegyű betűknek csak az első jegyét kettőzzük (*cs, css; ty, tty; sz, ssz*).

Az ábécé és a betűrend •

Az ábécé sorrendje és a betűrendbe helyezés szabályai

32–33.

A szavakat a szótárakban, névsorokban, listák készítésekor betűrendbe soroljuk. Így könnyebben találjuk meg őket. Az ábécérendben mindig a szavak első betűjét vesszük figyelembe. Az azonos betűvel kezdődő szavakat mindig a következő, pl. a második vagy harmadik betű betűrendi helye alapján soroljuk be.

Akadállyal vagy anélkül •

A magánhangzók és a mássalhangzók megkülönböztetése

34–35.

A beszédhangokat magán- és mássalhangzókra oszthatjuk. A beszédhangokat írásban betűvel jelöljük. A magánhangzók ejtésekor az ajkak mindig nyitva vannak. A levegő nem ütközik akadályba a szájüregben. A magyar magánhangzók: *a, á, e, é, i, í, o, ó, ö, ő, u, ú, ü, ű*. A mássalhangzók ejtésekor a kiáramló levegő akadályba ütközik. Ez lehet a fog, az ajkak, a szájpadlás és a nyelv. Egy kivétel van, a *h* hang.

Csíkcs csikó • Rövid és hosszú magánhangzók**36–37.**

A magánhangzókat röviden vagy hosszan ejtjük. Ezt írásban is jelöljük. Sokszor a szó mást jelent, ha nem jól teszed ki az ékezeteket. Ezért ügyelj, hogy ne felejtse le őket. A rövid magánhangzókat ékezet nélküli betűkkel jelöljük (*a, e, o, u*), illetve pontot vagy pontokat teszünk rájuk (*i, ö, ü*). A hosszú magánhangzókat jelölő betűkre egy (*á, é, ó, ú, í*) vagy két (*ő, ű*) vonást teszünk.

Nono, hógolyó! • Az *o, ó* a szavakban és a szavak végén**38.**

Az *ó* hang a szavak végén mindig hosszú. Ez a más nyelvekből átvett szavakra is igaz, mint például *rádió, televízió, videó, mikró*. Két kivétel van: a *no* és a *nono*. A hosszú *ó*-t írásban is jelöljük. Ne felejtse el kitenni az ékezetet!

Vödör, kendő, fedő, sütő • Az *ö, ő* a szavakban és a szavak végén**39.**

Az *ö* és *ő* betűkre mindig kell ékezetet tennünk. A rövid *ö* magánhangzót jelölő betűre két pontot, a hosszú *ő*-re két vonást teszünk. Ne felejtse el kitenni az ékezeteket! Az *ő* hang a szavak végén mindig hosszú. Jegyezd meg!

Falu és falú, hús és huss! • Az u, ú a szavakban és a szavak végén

40–41.

Az u, ú hang a szavak végén legtöbbször hosszú. A hosszú ú-t írásban ékezzettel jelöljük. Néhány szó végén rövid az u, például: *anyu, apu, áru, bábu, batyu, daru, falu, hamu, kapu, kenguru, saru, uccu*.

Ürge az úrben • Az ü, ű a szavakban és a szavak végén

42–43.

Az ü és ű betűkre mindig kell ékezetet tennünk. A rövid ü magánhangzót jelölő betűre két pontot, a hosszú ű-re két vonást teszünk. Ne felejtse el kitenni az ékezeteket! A szavak végén álló ű hang legtöbbször hosszú. Néhány szó végén rövid az ü, például: *eskü, menü, revü, süsü*.

Mitől hízik tíz csíz, tíz pinty? • Az i, í a szavakban és a szavak végén

44–45.

Az i, í hang a szavak végén legtöbbször rövid: *kocsi, kifli, bácsi, néni, kicsi, nini; Peti, Mari*. A rövid i-t írásban egy ponttal, a hosszú í-t egy vonással jelöljük. Néhány szó végén hosszú az í, például: *sí, rí, zrí, gyí*.

Megálló

46–47.

Ismétlés

Állatolimpia • A mássalhangzókat jelölő betűk csoportosítása

48–49.

A mássalhangzókat jelölő betűk lehetnek egyjegyűek és kétjegyűek. Egyetlen háromjegyű betűnk van. Ez a *dzs*. A magánhangzókat mindig egyjegyű betűvel jelöljük. Egyjegyű betűink: *a, á, b, c, d, e, é, f, g, h, i, í, j, k, l, m, n, o, ó, ö, ő, p, q, r, s, t, u, ú, ü, ű, v, w, x, y, z*. Kétjegyű betűink: *cs, dz, gy, ly, ny, sz, ty, zs*.

Száll vagy szál? Megy vagy meggy? •

A mássalhangzók csoportosítása időtartam szerint

50–51.

A hosszú mássalhangzókat írásban másképp jelöljük, mint a hosszú magánhangzókat. Ha hosszú mássalhangzót ejtünk, az egyjegyű betűt megkettőzzük. Az egyszerűség kedvéért a kétjegyű betűknek csak az első jegyét kettőzzük, például: *ssz, ccs, ggy*. Elválasztáskor azonban a kétjegyű betűnek mindkét jegyét megtartjuk, például: *sz-sz, cs-cs, gy-gy*.

Ál-la-tok or-vos-nál • A szótagolás**52.**

A szavakat annyi szótagra bonthatjuk, ahány magánhangzó van bennük. A magánhangzó önmagában is alkothat szótagot. A szótag határát elválasztáskor kötőjellel (elválasztójellel) jelöljük.

Pi-a-con • Elválasztás a magánhangzók között**53.**

A magánhangzó önmagában is alkothat szótagot, például: *a-u-tó*, *fi-a-i*. Két, magánhangzót jelölő betű között is elválaszthatjuk a szavakat, például: *ja-nu-ár*, *fi-a-tal*.

Macs-ka, ol-ló, diny-nye, ping-vin • A mássalhangzók elválasztása**54–55.**

Elválasztáskor mindig csak egy mássalhangzót jelölő betűt viszünk át a következő szótag elejére, például: *ró-ka*, *lám-pa*. A kettőzött egyjegyű betűket különválasztjuk: *ol-ló*, *kan-na*. Az átvitt betű előtt lévő betűk az előző szótagban maradnak, például: *ping-vin*, *temp-lom*. A két- és háromjegyű betűket elválasztáskor mindig egyben tartjuk: *macs-ka*, *kan-csó*, *lán-dzsa*. Ha kettőzzük őket, mindkét jegyüket kétszer írjuk le, például: *lasz-szó*, *diny-nye*.

Vas-út, rend-őr, szem-üveg • Az összetett szavak elválasztása**56–57.**

Az összetett szavakat az összetételt alkotó szavak határán választjuk el. Az előtag és az utótag találkozásánál nem érvényes a mássalhangzót jelölő betűkre vonatkozó szabály. Például: *vas-út*, *tíz-órai*, *rend-őr*, *szem-üveg*. Az összetett szavakat a többi lehetséges helyen a szótagolás szerint választjuk el.

Megálló**58–59.**

Ismétlés

Nem szorítja a kabátja • A hangkapcsolatok ejtése és írása (tj, tyj)**60–61.**

A *t* vagy *ty* és a *j* betűk találkozásakor a betűket írásban megtartjuk: *csontja*, *bátyja*. Kiejtésük azonban ezek helyett a betűk helyett rövid *ty* vagy hosszú *tty* hangot ejtünk.

Ne adjuk fel! • A hangkapcsolatok ejtése és írása (dj, gyj)

62–63.

A *dj* és a *gyj* betűk találkozásait írásban megtartjuk. Kiejtéskor azonban ezek helyett a betűk helyett rövid vagy hosszú *gy* hangot ejtünk: *padja, adja; fogyjon, hagyja*.

A banánja bánja • A hangkapcsolatok ejtése és írása (nj, nyj)

64–65.

A *n* vagy *ny* és a *j* betűk találkozásakor a betűket írásban megtartjuk: *tulipánja, kívánja; anyja, hányja*. Kiejtéskor azonban ezek helyett a betűk helyett rövid *ny* vagy hosszú *nny* hangot ejtünk.

Egyszer, ötször, hatszor, hétszer •

A hangkapcsolatok ejtése és írása (tsz, dsz, gysz)

66–67.

A *tsz, dsz, gysz* helyett rövid vagy hosszú *c* hangot mondunk a toldalékos szavakban (*ötször, adsz, hagysz*) és a szavakon belül (*metszet, játszik*). Az összetett szavakban a *tsz* ejtése megmarad: *átszól, kötszer*. A *dsz*-t *tsz*-nek (*földszint, nádszál*), a *gysz*-t *tysz*-nek (*gyógyszer, jegyszédő*) ejtjük.

Aszomszédság mulatsága • A hangkapcsolatok ejtése és írása (ts, ds, gys)

68–69.

A toldalékos szavakban a *ts, ds, gys* helyett rövid vagy hosszú *cs* hangot mondunk. Az összetett szavakban a *ts* ejtése megmarad: *átsiet, rajtsor*. A *ds*-t *ts*-nek (*padsor*), *gys*-t a *tys*-nek (*gyöngysor*) ejtjük.

Lúdtoll a lúdtól • A hangkapcsolatok ejtése és írása (dt)

70–71.

A leírt *dt* a kiejtésekor mindig rövid vagy hosszú *t* hang lesz: *mondta; szidta*. A toldalékos és az összetett szavak esetén is igaz ez: *tévedtem; lúdtoll*. A szótó gyakran végződik *t*-re is. Ellenőrzéskor ezért legtöbbször segít a szótó és a toldalék szétválasztása (*lát-ta, követ-te*).

Gólyák gólyabálja • A hangkapcsolatok ejtése és írása (lj, llj)

72.

A toldalékos szavakban a *lj, llj* helyett rövid vagy hosszú *j* hang lesz: *féljetelek, hajolj; illjen, hallja*. Röviden akkor ejtjük a hangot, ha mellette még egy mássalhangzó áll: *hajolj le, repülj fel*. Az összetett szavakban a *lj* ejtésben is megmarad: *feljegyez, daljáték*. Ellenőrzéskor segít a szótó és a toldalék szétválasztása (*fél-j, hajol-j*).

Varjú, bagoly, gólyaláb • A *j* hang jelölése (a *j* és az *ly* a szavakban)**73.**

A *j* hangot két különböző betűvel jelöljük, a *j*-vel vagy az *ly*-nal. Valaha más hangot jelölt az *ly*, de ez mára már elhomályosult. Ezért meg kell jegyezned az *ly*-nal írt szavakat, például: *harkály, pálya, korcsolya, bagoly, furulya, lyuk, király, súly, golyó, bélyeg, persely, pisztoly*.

Szablya és szabja • A *j* hang jelölése (a *j* a toldalékokban)**74–75.**

A *j* hangot a toldalékokban mindig *j* betűvel jelöljük. Ha a toldalék elején *j* hangot hallasz vagy ejtenél, előbb mindig válaszd le a szó tövét! Ellenőrizd a leírás előtt, hogy értelmes szó marad-e (*vág-ja, orsó-ja*).

Álla-tok és állat+ok •

Az egyszerű toldalékos szavak a szövegben és a mondatban

76–77.

A szavak a mondaton, szövegen belül toldalékot kaphatnak. A szavak így kapcsolódnak értelmileg egymáshoz. Így válik a szöveg is értelmessé. A toldalékos szavakat szótőre és toldaléokra bonthatjuk (*nyak-át, állat-ok*). A toldalékok nem számítanak külön szónak. A szótagolás szerint választjuk el őket (*nya-kát, álla-tok*).

Fát, vizet, vödör • A *Kit?*, *Mit?* stb. kérdésre felelő, *-t* toldalékos szavak**78–79.**

A *Kit?*, *Mit?* (és a *Kiket?*, *Miket?*, *Mennyit?*, *Milyet?*, *Melyiket?* stb.) kérdésekre felelő szavak végén a *t* hang mindig rövid. Ezért a toldalék végén is mindig egy *t* betűt írunk. Vigyázz! A szótő és a toldalék határa nem mindig egyezik meg az elválasztás határával, például: *há-zat, ecse-tet*. Sok szavunk a szó belsejében is megváltozik, ha *-t* toldalékot kap: *kút – kutat, víz – vizet; fa – fát, ceruza – ceruzát; nyár – nyarat; kanál – kanalat; vödör – vödört*.

Húst a tűzbe! • A *-ba*, *-be*, *-ban*, *-ben* használata**80–81.**

A *Hol?* kérdésre válaszoló szavak mindig *-ban*, *-ben* toldalékot kapnak (*kertben, szobában*). A *Hová?* kérdésre felelő szavakhoz *-ba*, *-be* toldalékot teszünk (*kertbe, szobába*). A *-ban*, *-ben* néhány *Mikor?* és *Hogyan?* kérdésre felelő szó toldaléka is lehet (*januárban, ebben az évben; írásban, szóban*).

Miből? Miről? Mitől? • A *-ból, -ből, -ról, -ről, -tól, -től* helyesírása

82–83.

A *-ból, -ből, -ról, -ről* és a *-tól, -től* toldalékokban a magánhangzó mindig hosszú. Ezt írásban is jelöljük. A hosszú magánhangzókat jelölő betűkre egy (ó) vagy két (ő) vonást teszünk. Ügyelj, hogy ne felejtse le az ékezetet!

Varázsoljunk bájtallal! • A *-val, -vel, -vá, -vé* helyesírása

84–85.

A *Kivel?, Mivel?* kérdésre válaszoló szavak *-val, -vel* toldalékokat kapnak (*autóval, kefével*). A *Kivé?, Mivé?* kérdésre felelő szavakhoz *-vá, -vé* toldalék járul (*békává*). Ha a szótó mássalhangzóra végződik, a betűjét a toldalékban a *v* helyén megismételjük (*méz, mézzel; jég, jéggé*). A kétjegyű betűknek csak az első jegyét kettőzzük (*lánnyal, lénnyé*).

Le a hajóroncshoz! Le a kincsekig! • A *-hoz, -hez, -höz* és a *-szor, -szer, -ször* helyesírása

86–87.

A *Kihez? Mihez?* kérdésre válaszoló szavak *-hoz, -hez, -höz* toldalékokat kapnak (*hajóhoz, szívhez, cipőhöz*). A *Hányszor?* kérdésre felelő szavakhoz *-szor, -szer, -ször* toldalék járul (*háromszor, kétszer, ötször*). A *Meddig?* kérdésre az *-ig* toldalék felel (*húszig, tízig, ötig*). Ezekben a toldalékokban mindig röviden ejtjük a magánhangzót. Ezt írásban is jelöljük.

Egy pórázon a gazdival

88–89.

Megálló, helyesírási gyakorlatok a toldalékos szavak köréből

Megálló

90–91.

Ismétlés

Alma? Alma! • A mondat és a szöveg

92–93.

Beszédünket, írásunkat mondatokra tagoljuk. A szöveg akkor értelmes, ha a benne lévő mondatok egymással értelmileg összefüggenek. A mondatnak beszéd közben többféle dallama lehet. A beszéddallam attól függ, mit szeretnénk a mondattal kifejezni. Írásban a mondatot mindig nagybetűvel kezdjük. A mondat végére írásjelet teszünk.

Jósaink jelentik • A kijelentő mondat

94.

Beszédünket, írásunkat mondatokra tagoljuk. A mondatok sokfélének kifejezhetnek. Azokat, amelyek tudósítanak, közölnek, leírnak, megállapítanak valamit, kijelentő mondatoknak hívjuk. A kijelentő mondat dallama a beszéd során ereszkedik. Írásban a kijelentő mondatok végére pontot teszünk.

Kérdeztél? Felelek! • A kérdő mondat

95.

A kérdő mondattal valamit meg szeretnénk tudakolni, valami felől érdeklődünk. A magyarban a kérdés és a kijelentés a szavak sorrendjét legtöbbször nem változtatja meg. Írásban a kérdő mondat végére kérdőjelet (?) teszünk. Beszédben a megváltozott dallam segíti a megkülönböztetést. A kérdőszó nélküli kérdések beszéddallama az utolsó előtti szótagig emelkedik, majd esik.

Illik, nem illik

96–97.

Megálló, szövegalkotási gyakorlatok a tanult mondatfajtákkal

A részvétel a fontos

98–99.

Megálló, ismétlés, a hang, a szó és a mondat a szövegben

Hóban, fagyban, verőfényben

100–101.

Megálló, ismétlés, a szó hangalakja és jelentése a szövegben

Játsszunk a nyelvvel!

102–103.

Nyelvi játékok